

Mijn nieuwe vriend Bobby

Willem Hajenius

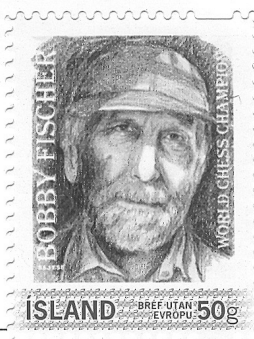
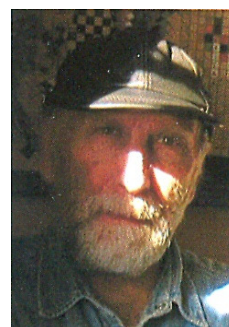
Hij heeft nooit behoord tot de goden van mijn schaakolympus, waar Michail Tal de *capo di tutti capi* was en waar verder Botwinnik, Keres, Spassky en Kasparov de dienst uitmaakten. Aangevuld met echte houthakkers zoals Spielmann, Kupreichik, Planinc en Nezhmetdinov. Nee, Bobby Fischer had in mijn ogen te veel kapesones, niets deugde: het licht, het bord, het publiek, het aanvangsuur, *you name it*. Zijn zeer onregelmatig optreden maakte het ook niet eenvoudig om zijn supporter te zijn: soms liet hij zelfs jaren verstek gaan, of liep hij weg tijdens een toernooi, zelfs als hij aan de leiding ging.

Fischer - Tal, Olympiade Leipzig 1960

Hier, aan de Klapparstígur 5A woonde Fischer lange tijd.

Bobby Fischer werd in IJsland ontvangen als de verloren zoon

Bókin

Achteraf gezien had hij toch vaak gelijk. Hij stond als enige westerling tegenover een heel contingent Russen oftewel Sovjets. Pas tientallen jaren later hebben die toegegeven dat ze elkaar spaarden met korte remises om er dan tegen Bobby stevig en uitgerust tegenaan te gaan (Curaçao 1962).

In zijn stoel...

Plots werd hij toch wereldkampioen, Reykjavík 1972, de IJslanders zijn hem nog steeds erg dankbaar dat hij hun land op de wereldkaart heeft gezet. Na zijn overwinning ging iedereen schaken, de clubs rezen als paddestoelen uit de grond, en de inkomsten van schaakmeesters gingen door dit vraag- en aanbod drastisch omhoog.

Geliefde restaurants van Bobby: Thrír Frakkar en A næstu grösum

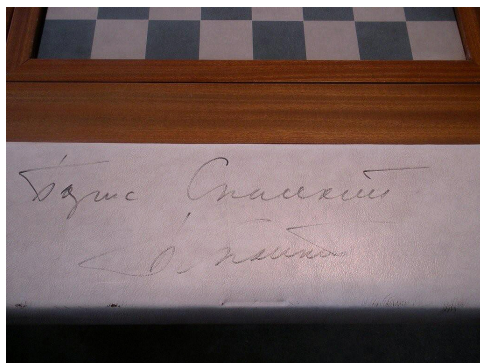
Ondanks zijn belofte, om een actieve kampioen te zullen zijn, raakte hij geen stuk meer aan. Zonder te spelen verloor hij zijn titel aan Anatoli Karpov in 1975. Pas in 1992, in Sveti Stefan (Montenegro) en Belgrado (Servië), speelde hij weer een match tegen zijn vriend Spassky. Voor veel geld van een dubieuze bank, die na de match dan ook prompt over de kop ging. Bobby won, en het was kassa voor allebei! Omdat dit treffen onder het NATO-embargo viel - Joegoslavië was aan het desintegreren door verschillende oorlogen - en omdat Bobby aan de toegestroomde wereldpers bij de opening duidelijk liet zien zich hier niets van aan te zullen trekken (hij spooog ostentatief op de brief die hij net van de Amerikaanse regering ontvangen had!) kon hij niet meer terug naar zijn vaderland.

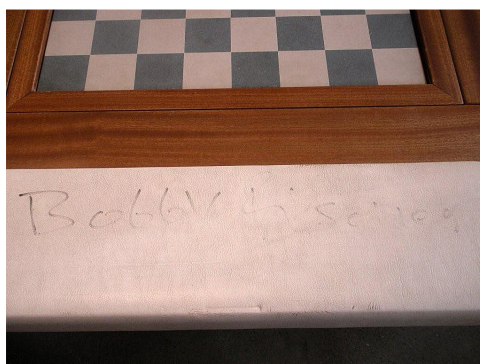
Het museum en het schaakbord

Na jarenlange omzwervingen door centraal Europa vertoefde hij vaak in het Verre Oosten, voornamelijk Japan en de Filipijnen. *Chercher la femme!* Groot onheil trof Bobby op 13 Juli 2004 op het Narita vliegveld van Tokio toen hij op het punt stond om naar de Filipijnen te

gaan. Opeens werd zijn verlopen paspoort niet meer goed bevonden, terwijl hij er toch zonder problemen mee binnengekomen was. De arm van de CIA/FBI reikt ver... Een half jaar lang zat Bobby in de cel, er dreigde uitlevering aan de Verenigde Staten wegens eerder genoemd embargo en het niet betalen van inkomstenbelasting sinds 1977.

Handtekeningen Spassky (boven) en Fischer (onder)

De ontwerper Gunnar Magnússon

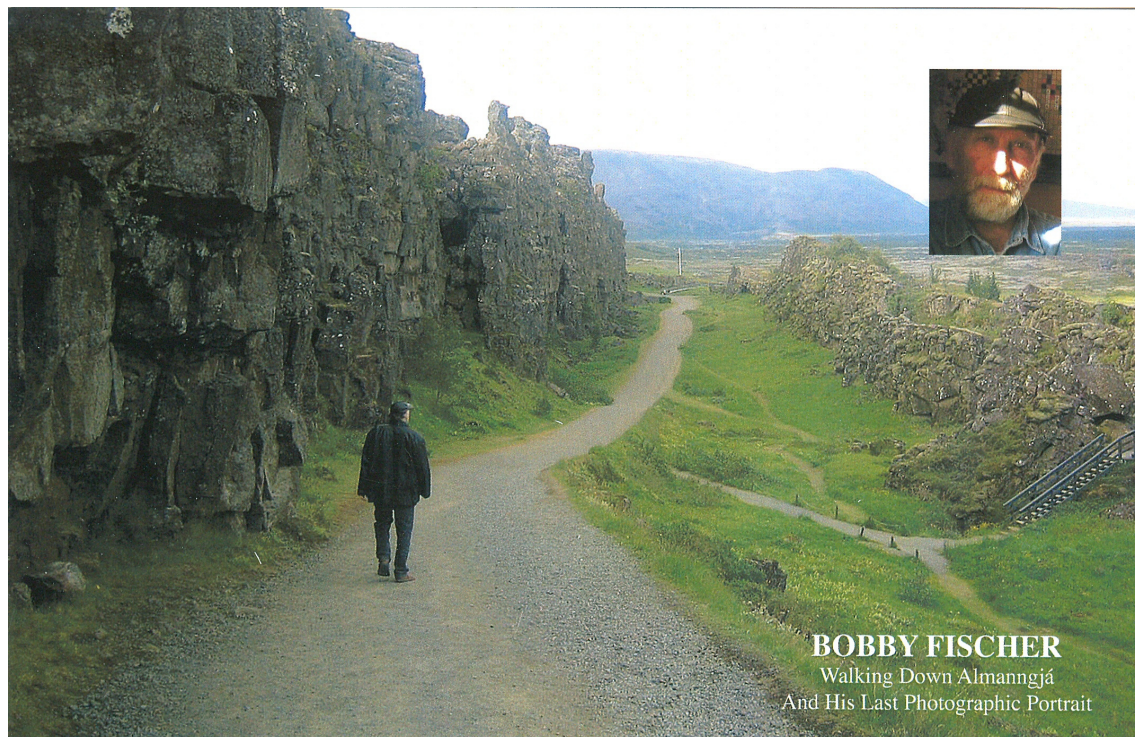
Zijn IJslandse vriend Saemi Pálsson, die in 1972 zijn chauffeur en bodyguard was, zocht Bobby op in Japan, ook al hadden ze elkaar in die 32 jaar niet meer gezien. In IJsland werd een "RJF"-committee gevormd naar Fischers initialen, en hier staande voor "Rights, Justice, Freedom". Goed gevonden! Het IJslandse Parlement, de *Althingi*, al meer dan duizend jaar in functie, stemde vóór om Bobby tot ingezetene te maken: 40 stemmen voor, twee onthoudingen en geen enkele stem tegen. Op 24 Maart 2004 arriveerde Bobby in IJsland en is daar tot zijn dood gebleven.

Bobby hield zich rustig in IJsland. Het verleden was immers al erg genoeg. Met het toejuichen van "9/11" in een live radio-uitzending in de Filipijnen had hij al de afkeer van de hele wereld op zijn hals gehaald. Zijn IJslandse vrienden van het RJF-committee vonden een appartement voor hem (Klapparstígur 5A) en hielpen hem met alles, waaronder bankzaken.

Al gauw vond Bobby een veilige plek, vlakbij: de tweedehands boekwinkel "*Bókavardan*", in de volksmond *Bókin* (Het boek) genaamd, in dezelfde straat op nummer 25. Schappen van triplex met metershoge stapels boeken, van alles door elkaar. Bobby was er helemaal op zijn gemak, het deed hem denken aan de *bookshops* in New York uit zijn jeugd. In een nobel gebaar bood hij zelfs de eigenaar Bragi Kristjónsson aan, om gratis (!) de boel op orde te brengen. Zijn zoon, Ari Gísli Bragason zei nog tegen me dat ze nooit enig probleem met hem hebben gehad. Er was zelfs een plekje waar mensen hun schaakboeken achterlieten om ze

door Bobby te laten signeren, iets wat hij altijd deed. Hij had daar zelfs zijn eigen stoel, in een gangetje vol National Geographics, waar hij uren zat en vaak indommelde. Ik heb er zelf even in gezeten, misschien hopende op enige schaakkracht transfer via *down under*?

Aan de wand hangen enkele memorabilia die de sfeer bepaalden: hier *zát* (en *sléep!*) een van de grootste schakers der Aarde. Die er uitzag als een landloper, die bij nacht en ontij in bar winterweer de straten van Reykjavík afstruinde, op zoek naar vrede in zijn brein, zoals hij dat vroeger ook al in Brooklyn en Pasadena gedaan had. Grote passen als van een verschrikt opgejaagd dier, ook al zaten er nu geen verslaggevers of Russen achter hem aan.

The man who walked alone... [foto's Einar S. Einarsson]

D t is eigenlijk de reden van mijn ommezwaai: de bekendste, beroemdste, misschien zelfs sterkste en rijkste schaker ooit, werd gedwongen te leven als een verloren geest in de eeuwige jachtvelden. Iemand die steun nodig had om zijn waanbeelden en achterdocht te beteugelen, om zijn genie in goede banen te leiden. Zodat die sprankelijke persoonlijkheid van *The Dick Cavett* show (zomer 1971) weer de overhand zou krijgen. Ik betrapte me op de gedachte dat het jammer was dat ik niet een paar jaar eerder naar Reykjavík was gekomen, om hem proberen te spreken en misschien te kunnen beïnvloeden...

Bobby was heel bewust met alles wat hij at: verse vis bij de *Thr r Frakkar* (Drie Jassen), vegetarisch bij *A n stu gr sum* (De eerste vegetariër) en oosters bij *Krua Thai*. Maar vooral geen IJslands water, 'want daar word ik ziek van...'

Het schaakbord uit de 1972 match bestaat nog steeds. Nu is het een van de topattracties in het *H nnunarsafn  slands* (Design and Applied Art Museum) in Gardab r, een stadje 8 km ten zuiden van Reykjavík. De ontwerper Gunnar Magn sson (*1933) gebruikte een heel scala aan materialen: mahoniehout, leer en marmer. Tevens ontwierp hij de hoektafeltjes in dezelfde stijl, waar Boris en Bobby hun drankjes in kwijt konden. Stoelen mocht hij niet maken, want

Bobby vond die uit Argentinië (Fischer - Petrosian, 1971) perfect, dus die werden gewoon overgevlogen. En Boris vond alles goed, zoals het een *gentleman* betaamt.

Het Landspítali van Reykjavík waar Bobby overleed op 17 Januari 2008

Tijdens de match zijn er slechts twee sets schaakstukken gebruikt. Eén alleen voor de derde partij, toen er wegens filmperikelen in een achterkamertje van de Laugardalshöll moest worden gespeeld. Deze set is begin april 2011 voor 76 duizend dollar verkocht door Philip Weiss Auctions in New York. De andere set, die in alle andere partijen werd gebruikt, behoort aan de IJslandse schaakbond en zal naar verluid nimmer geveild worden.

Grappig is dat meteen na de match in 1972 de opposanten allebei “hun kant” in het leer gesigneerd hebben. Ondanks de bordjes “*Snertid ekki*” (“handen af!”) hebben vele mensenhanden het leer beroerd. Frappant detail is dat de “Bobby-kant” veel meer bepoteld lijkt te zijn geweest...

Bobby werd ernstig ziek, een nieraandoening die niet fataal hoeft te zijn als men maar dialyse laat doen en de juiste medicijnen slikt, maar dat hoefde voor Bobby niet meer.

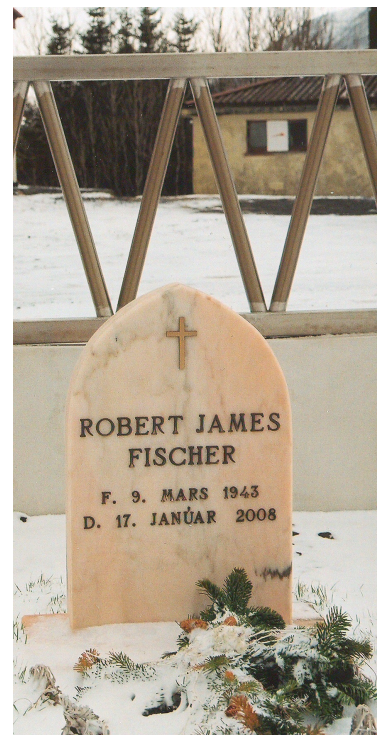
Gedurende zijn laatste jaren had hij toch al een “gevangenis” gevoel over zich heen gekregen, omdat hij het eiland niet afkon, zodat hij de teugels maar liet vieren.

Laugardælir ligt 2 km N.O. van het stadje Selfoss

Bobby stierf op 17 Januari 2008. In het *Landspítali* Ziekenhuis waren zijn laatste woorden terwijl zijn vriend Magnus Skúlason zijn benen masseerde om de pijn wat te verlichten: *“Nothing soothes as much as the human touch.”*

Op Maandag 21 Januari om 8 uur ‘s ochtends werd hij in het donker begraven. Op een privé-terrein van de schoonfamilie van vriend Gardar Sverrisson, aan de Lutherse kerk van Laugardælir iets buiten het stadje Selfoss. Geestelijke Jacob Rolland, om vier uur ‘s ochtends van zijn bed gelicht, sprak enkele woorden. Slechts vijf personen waren aanwezig bij de teraardebestelling: Bobby’s Japanse vrouw Miyoko Watai, het echtpaar Sverrisson, priester Rolland en de boer die het graf gegraven had. Op het graf lag een hoopje takjes en bladeren. Om 10 uur, bij het ochtendgloren ging iedereen weer huiswaards. Later kwam er een eenvoudig wit houten kruis. Nog later kreeg het de definitieve lichtroze gedenksteen die ikzelf mocht aanschouwen.

Na een lange reis met twee bussen en een taxi stond ik daar eenzaam in de kou. Een klein lavasteentje heb ik daarvan meegenomen, misschien is het een amulet tegen al te zware beproevingen op de 64 velden... Bobby, je bent mijn vriend. *Rest in Peace.*